

O lidské svobodě

Biskup Duka o vztahu křesťanství a svobody

Prázdninové číslo RC Monitoru jsme doplnili historickou přílohou, věnovanou povstání ve Vendée. Redakce požádala biskupa Dominika Duku o úvodní slovo, věnované vztahu křesťanství a svobody.

Povstání ve Vendée nás přivádí nejenom k otázce vztahu křesťanství a svobody, ale k otázce svobody jako takové, tedy i k otázce náboženské svobody. Myslím, že pro současnou společnost se problém svobody objevuje v novém světle. Křesťanství staví na svobodě — můžeme říci — celou svou existenci. O tom vypovídá kniha knih, a to jak ve Starém, tak v Novém zákoně. Zakladatel křesťanství Ježíš Kristus dává nové přikázání, a to jediné — přikázání lásky. Lásky, tak jako přátelství, vyžaduje svobodné rozhodnutí. Proto jakákoliv diskuse, která zpochybňuje svobodu, míří přímo do srdce křesťanství a znamená jeho zánik. To je důvod, proč také křesťanství nevzniká jako státní náboženství, ale stává se jím v průběhu času. Není to důsledek konstantinovské éry, jak se mnozí domnívají, ale především je to problém rodového a kmenového zřízení našich předků Keltů, Germánů, Slovanů, kde stařešina, náčelník, rodový kníže rozhodli o přijetí křesťanství.

13. století, jako i zlatý věk křesťanské civilizace (16. století), si kladli otázku náboženské svobody autentickým způsobem. Sám kníže scholastiky svatý Tomáš Akvinský v pojednání o víře, jako i v komentáři k listu Galaťanům, si uvědomuje nárok svobody. Přesto není schopen řešit otázku odpadlíků, to je těch, kteří se odchýlili od poznané pravdy. Svoboda není absolutní hodnota, která by mohla pošlapávat ostatní morální hodnoty. Nemám právo, nemám svobodu lhát, krást ani zabíjet. Je zde velmi náročné rozlišit subjektivní a objektivní stránku věci. Myslím, že o krůček dál postoupil Francisco de Vitoria či Bartolomeo de Las Casas ve zlatém španělském století.

Liberalismus nepřinesl svobodu náboženství, ale svobodu od náboženství,

Foto: archive

kdy vyznavači různých náboženských směrů mohli být postihováni a svoboda platila jen pro ateisty a bezkonfesijní. Ve společensko-politické oblasti můžeme říci, že teprve zkušenost s totalitářským a druhou světovou válkou, jako i prosazení přirozeného zákona ze strany Spojených států amerických v Norimberském procesu, připravilo cestu k deklaraci „O náboženské svobodě“ v Organizaci spojených národů. Následně Druhý vatikánský koncil reagoval na tuto deklaraci vlastním prohlášením o náboženské svobodě *Dignitatis humanae*: „Tento vatikánský sněm prohlašuje, že lidská osoba má právo na náboženskou svobodu. Tato svoboda záleží v tom, že všichni lidé musejí být prosti nátlaku jak ze strany jednotlivců, tak ze strany společenských skupin a jakékoliv lidské moci... Mimoto koncil prohlašuje, že právo na náboženskou svo-

vodu je založeno na důstojnosti lidské svobody, jak nám ji dává poznat zjevené Boží slovo i sám rozum.“ Zde se deklarace odvolává na papežská prohlášení Jana XXIII., Pia XII., Pia XI. a Lva XIII.

Současný francouzský tzv. šátkový zákon, jako i německý zákon o náboženských symbolech, nás vracejí zpět a ponecháváme čtenáři, do které doby. Je to táž argumentace, která říká, že africké i asijské země nepotřebují svobodu a demokracii, je to táž argumentace, která se bránila svobodě tvrzením o nezasahování do vnitřních záležitostí. Prapor povstalců z Vendée není jen praporem křesťanské svobody, ale je praporem lidské důstojnosti a svobody, která patří každému tvor, který se nazývá člověkem.

A proto zvedám prapor povstalců z Vendée!

Mons. Dominik Duka OP

ZPRÁVY

Evropa pro Krista

„Evropa pro Krista“ je projekt, který inicioval vídeňský historik Dr. Martin Kugler a jeho manželka Gudrun za podpory organizace Kirche in Not a významných evropských osobností.

Cílem iniciativy je povzbudit křesťany a pomoci jim, aby mohli být ve společnosti více aktivní a aby získali více odvahy a sebevědomí podle své víry žít a působit i ve veřejném životě.

Logo projektu tvoří žluté hvězdy na modrém podkladu uspořádané tak, že vytvářejí obrazec ryby (křesťanský symbol představující Krista, pocházející od prvotní Církve). Pod ním je nápis „europa4christ.net“.

Tato iniciativa je ekumenická a pozůstává ze tří opěrných pilířů.

Prvním je pozvání k denní modlitbě Otče náš za křesťanskou Evropu – nejlépe v poledne.

Druhým je zaslání měsíčního buleti-

nu elektronickou poštou na aktuální témata, která se týkají křesťanství. Autory jsou známé osobnosti, jako např. italský ministr kultury Rocco Buttiglione, drážďanská filosofka a teoložka Hanna B. Gerl – Falkowitz. Jejich záměrem je dát argumenty křesťanům a lidem dobré vůle, aby mohli lépe obstát v menších či větších polemikách a diskusích, a zároveň se tak vzdělávat.

Třetím pilířem je rozesílání samolepek „evropské ryby“, kterou by si měli křesťané nalepit na auto, na školní tašky apod., a takto mohli viditelným způsobem prezentovat tyto myšlenky. Takto se člověk už necítí sám a znovu se může chopit odvahy žít autentický život křesťana.

Kontakt: Europe for Christ, Postfach 57, A-1014 Wien, Austria, tel./fax: +43/1/2749898.

<http://europa4christ.net>

Papež k valencijskému setkání rodin

Na závěr setkání rodin se k jeho účastníkům připojil papež Benedikt XVI. Za letu do Valencie vysvětlil žurnalistům, kteří ho doprovázeli, že jeho poselstvím není kontroverze, ale povzbuzení pro rodiny. Novináři poukázali na kontrast mezi pro-rodinným poselstvím Církve a novými španělskými zákony, jež uznávají např. homosexuální manželství.

„Nechci začínat negativními aspekty, protože mám na mysli rodiny, které se milují a jsou šťastné,“ řekl papež. „Chce-

me tuto skutečnost povzbuzovat: právě tato skutečnost je nadějí do budoucna“.

„Jsou také problémy, body, kde křesťanská víra říká ne, a my chceme, aby lidé chápali, že právě v přirozenosti lidské osoby jsou muž a žena uspořádání jeden pro druhého, že jsou uspořádáni tak, aby dávali budoucnost lidstvu,“ řekl papež. „Proto podtrhujeme pozitivní věci a tak vysvětlujeme, proč Církve určité věci nemůže přijmout.“

Zenit

Dokumenty k pontifikátu Pia XI. zpřístupněny

Od 18. září se papežským dekretem otevírá pro badatele další část vatikánských archivů, a to dokumenty, jež se vztahují k pontifikátu Pia XI. (6. 2. 1922 – 10. 2. 1939), uchovávané v různých

částech těchto archivů, hlavně vatikánských tajných archivů a archivů 2. sekce státního sekretariátu (dříve Kongregace pro mimořádné církevní záležitosti).

VIS

Izraelský vrchní rabín žádá papeže o podporu

Izraelský vrchní rabín Šlomo Amar požádal papeže Benedikta XVI. o podporu svých námitek proti šestidenním slavnostem homosexuálů, jež by se měly v srpnu konat v Jeruzalémě. Ve svém dopise rabín vyjádřil naději, že společný protest představitelů různých náboženství „probudí ztracená srdce, jež klamou sama sebe a připravují duším nesmírné

škody“.

Při poradě v izraelském Knesetu podpořili protesty ortodoxních Židů i muslimští poslanci. Arabský poslanec Strany práce Chaleb Mgdalah vyzval organizátory, aby své plány znovu zvažili, když vidí protesty všech tří monoteistických náboženství.

KATH.NET

Metodisté se připojí k prohlášení o ospravedlnění

Světová konference metodistů, která se sejde v korejském Soulu, zřejmě podepíše prohlášení o ospravedlnění, jež v roce 1999 podepsali zástupci katolické církve a Světové luteránské federace. Toto prohlášení vyjadřuje konsensus mezi luterány a katolíky v nauce o ospravedlnění. Nauka o ospravedlnění přitom byla kauzou, která zahájila Luterovu reformaci.

Na téma metodistického podpisu deklarace o ospravedlnění hovořil koncem minulého roku papež s předsedou světové metodistické rady biskupem Mngangem z Nigerie. Řekl přitom, že tento podpis by přispěl ke smíření, jež si katolická církev přeje a byl by významným krokem k plné, viditelné jednotě křesťanské víry.

Zenit

Násilí na severu Brazílie

V severobrazílském státě Pará, v prelatuře Cametá, je „násilí všudypřítomné“. Řekl to Dom Jesús Maria Cizaurre Berdonces, O.A.R. Při své návštěvě Evropy vysvětlil, že ve větších městech řadí gangy, zatímco městečka na ostrovech v řece Amazonce jsou ohrožována piráty. Násilníci jsou většinou mladí.

Dom Jesús, Španěl, který působí v Brazílii od roku 1977, řekl, že právě proto se Církve soustřeďuje na sociální úkoly, na rodinný apoštolát a formaci laiků.

Prelatura Cametá má 420 000 obyvatel, z toho 310 000 katolíků. Jsou rozděleni do 10 farností a dvou misijních oblastí; slouží zde 21 kněží, z toho pět řeholníků. 10 seminaristů se připravuje na kněžskou dráhu.

ACN

Vážení čtenáři,

většina zpravodajských agentur omezuje v srpnu svoji činnost, proto další číslo *RC Monitoru* vyjde v září.

Děkujeme Vám všem, kteří jste zasláním finančního daru umožnili další vydání *RC Monitoru* a pomohli pokrýt režijní náklady spojené s jeho vydáváním.

Upřímně Pán Bůh zaplať

redakce

ZPRÁVY

Křesťané za náboženskou svobodu v EU

Na začátku finského předsednictví Evropské Unie se s finskými představiteli setkala delegace křesťanských církví. Jednala s finským ministrem zahraničí a činiteli ministerstev vzdělávání a práce. Delegaci vedl arcibiskup Jukka Paarma z Turku, hlava evangelické luteránské církve ve Finsku; delegace v rozhovoru hájila důležitost lidských práv, zvláště náboženské svobody.

Pokud jde o vstup Turecka, delegace požadovala, aby Turecko splnilo politická kritéria, zvláště ve vztahu k lidským právům a náboženské svobodě. Upozornila také na některé antropologické, politické a etické otázky související s výzkumným programem financovaným EU, jehož součástí má být výzkum embryonálních kmenových buněk.

Zenit

Islamizace Německa se zrychluje

Zatímco v posledních letech minulého století přestupovalo v Německu na islám 300 osob ročně, v novém století toto číslo stoupl na 1000: v roce 2005 to bylo už 4000 lidí.

Zatímco dříve šlo hlavně o ženy prodvané za muslimy, rekrutují se dnes noví muslimové ze všech vrstev společnosti. Nečekaně mnoho nových členů má Islámské společenství Německa (IGD), které – podle údajů úřadu pro

ochranu ústavy – stojí blízko muslimskému bratrstvu, jež je v řadě zemí zakázáno. Vstoupilo do něj už 500 Němců.

Počet mešit se v příštích letech zdvojnásobí. Peníze na jejich stavbu pocházejí od členů muslimských komunit, ale např. v Duisburgu financovala stavbu mešity spolková země Severní Porýní – Vestfálsko a Evropská unie.

KATH.NET

„Svatý Benedikt, mnišství a křesťanské kořeny Evropy“

V benediktinském opatství svatého Scholastiky v Subiaku u Říma pořádá Národní úřad pro společenské problémy italské biskupské konference od 28. do 31. srpna pro studenty teologie kurs s názvem „Svatý Benedikt, mnišství a křesťanské kořeny Evropy“. Bude propojen s modlitbou, rozjímáním a umě-

leckou tvorbou.

Přednášky se budou týkat primátu Boha v životě svatého Benedikta, hodnoty práce a využití času u svatého Benedikta, mnišství a výstavby Evropy či úlohy Církve a křesťanů v budoucnosti Evropy.

SIR

Církev na Kubě roste

Havanský arcibiskup Jaime kardinál Ortega sdělil, že jen v jeho diecézi se dává ročně pokřtít 1200 dospělých; jejich průměrný věk je 35 let. Mladí Kubánci se podle jeho slov přibližují Církvi, protože chtějí vést křesťanský život.

Stoupá také zájem o Církev: už 300 laiků studuje dnes v Havaně filosofii, teologii a církevní dějiny na Institutu Felixe Varely, což je církevní akademie, pojmenovaná po kubánském knězi a sociálním reformátorovi z 19. století. Ten už ve své době zdůrazňoval – v souvislosti se snahami o osamostatnění Kuby – že státost bez ctnosti není životaschopná. „Je nepochybné, že politické instituce a občanské zákony slouží k ochraně a povzbuzení, ale nedokáží učinit lidi pevnými,“ napsal. Jen nábo-

ženství může podle něho ukáznit lidské vášně.

K tomu kardinál Ortega dodal, že spravedlnost předpokládá svobodu – tedy i svobodu Církve hlásat víru. Kubánci dnes mohou podle kardinála Ortegy praktikovat víru relativně svobodně, ale Církvi se brání v přístupu do médií, ve výuce náboženství a zakládání škol.

Věřící proto hledají nové cesty: jen v Havaně existuje 400 „misijních domů“, bytů a míst setkání: ty nahrazují funkce farnosti. Na těchto místech se i slouží mše svaté, které jsou hojně navštěvovány.

Kardinál Ortega přednesl tento výklad při setkání s americkými biskupy v Los Angeles.

KATH.NET

Evropské biskupské konference o výuce náboženství

Delegáti katolických církví Evropy připravují přehled vyučování náboženství na školách starého kontinentu. Šli se v Římě ve dnech 10. – 11. července, aby si vyměnili informace o situaci výuky náboženství v jednotlivých zemích.

Celý projekt připravila Rada evropských biskupských konferencí (CCEE), který směřuje k vytváření příležitostí a zdrojů pro výuku náboženství.

SIR

Turecká média nepřátelsky o křesťanech

Za poslední půlrok došlo v Turecku k šesti útokům na katolickou duchovní osobu. Posledním případem bylo pobodání pětasedmdesátiletého P. Pierra Brunissena.

Apoštolský vikář Anatolie Mons. Luigi Padovese si stěžuje, že turecká média v té souvislosti šíří o P. Brunissenovi pomluvy a o křesťanech mluví jako o „nepřátelích tureckého lidu“.

„Když čtete noviny nebo se díváte na televizi, pak o křesťanech čtete nebo vidíte velmi negativní věci. Úřady se snaží o dialog, ale mediální mínění je tak negativní, že je těžké o nějakém dialogu vůbec mluvit,“ řekl Mons. Padovese.

ACN

Lidská důstojnost je Boží pečeť

Jako téma Světového dne míru pro rok 2007 zvolil papež heslo: „Lidská osoba – srdce míru“. To odráží papežovo přesvědčení, že respekt k důstojnosti lidské osoby je nezbytnou podmínkou míru lidské rodiny.

Vatikánské prohlášení k tématu pro rok 2007 říká, že lidská důstojnost je ohrožena úchylnými ideologiemi, atakována zneužitím vědy a techniky a oslabována šířením nesořodých životních stylů. Lidskou důstojnost je třeba prosazovat a bránit, protože ona je pečetí Boha, který stvořil člověka ke svému obrazu.

Světový den míru se každoročně slaví 1. ledna.

CNS

KOMENTÁŘE

Křesťané v jižním Libanonu

„Paříž východního Středomoří“ je opět obětí izraelsko-palestinského konfliktu

Za nynější tragické události v jižním Libanonu v posledku může, jako i za mnohé jiné tragédie na Blízkém východě, Jásir Arafát neblahé paměti.

Arafátova organizace si v 60. letech 20. století vytvořila své tábory v Jordánsku, odkud podnikala teroristické útoky proti Izraeli. Následnými izraelskými odvetnými opatřeními pak nejvíce trpělo jordánské obyvatelstvo. A tak v září 1970 tehdejšímu jordánskému králi Husajnovi došla trpělivost a svou vojenskou silou Arafatovy Palestince z Jordánska vyhnal.

Arafatovi lidé přesídlili do Libanonu a celá situace se opakovala ještě tragičtěji. V jižním Libanonu si vytvořili stát ve státě, podnikali teroristické útoky proti severnímu Izraeli a utiskovali i místní Libanonce. Ti pak následnými izraelskými útoky trpěli nejvíce.

Libanon byl tehdy neúspěšnější arabskou zemí a fungující, prosperující demokracií. Bylo jí třicet let — od konce 2. světové války přesně do roku 1975, kdy se zde rozhořela ničivá občanská válka. Libanon byl do té doby „výkladní skříň“ Blízkého východu a hlavní město Bejrút mělo přezdívku „Paříž východního Středomoří“.

Demokratické tradice křesťanského Libanonu

Velkou zásluhu na tom měli libanonští křesťané, kteří tehdy ještě měli v Libanonu většinu. Američtí protestantští misionáři zde založili první univerzitu na Blízkém východě již v roce 1866 — je to Americká univerzita v Bejrútu. Libanonští katolíci maronité jsou tradičně velice prozápadní, dobře vzdělaní a frankofonní. Vzpomeňme jen Charlese Malika, který byl známým filosofem, biblistou, politikem a státníkem; byl rovněž diplomatem a hlavním autorem Všeobecné deklarace lidských práv OSN z roku 1948.

Podle libanonské ústavy z konce 2. světové války byl Libanon demokracií, v níž politické posty byly přiděleny nábožensko-etnickým skupinám, a volby se odehrávaly mezi stranami v rámci skupin, nikoli napříč skupinám. To zajišťovalo mír a klid. Úřad prezidenta byl vyhrazen maronitským křesťanům, úřad premiéra sunnitským muslimům, úřad předsedy parlamentu šíitským

Foto: archive

muslimům, atd. Další vlivnou skupinou byli Drúzové.

Občanská válka

Tento vnitřní libanonský mír narušili Arafatovi Palestinci. V roce 1975 se v Libanonu rozhořela občanská válka, jejíž důsledky trápí Libanon dodnes. V roce 1976 založil libanonský křesťanský major Saád Haddád Jiholibanonskou armádu (JLA), která měla chránit jiholibanonské — nejen křesťanské — obyvatelstvo před Palestinci. Jejimi příslušníky byli převážně křesťané, ale i Drúzové a umírnění šíitští muslimové. Po Haddádově smrti v roce 1984 stál v čele JLA generál Antoine Lahad.

Izrael podnikl útok proti Arafatovým Palestincům v roce 1978 a opět v roce 1982, kdy okupoval celou jižní polovinu Libanonu až po metropoli Bejrút. Místními jiholibanonskými křesťany byl Izrael vítán jako osvoboditel. Arafát a jeho ozbrojenci byli přinuceni Libanon opustit v roce 1983 (přesídlili do Tunisu), jenže libanonská společnost již byla rozbita, rozštěpená a bojující proti sobě navzájem. Každá etnicko-náboženská skupina si vytvořila několik vlastních milicí a každá milice bojovala proti každé jiné systémem všichni proti všem. Nakonec do země vstoupily i syrské jednotky a zemi okupovaly. Izrael se z Libanonu stáhnul — až na nárazníkové pásmo v jižním Libanonu, v němž vládla JLA, a jež se stalo oázou klidu a stability; v Libanonu však občanská válka zůstala až do roku 1990, kdy Sýrie porazila libanonské křesťanské jednotky generála Michela Aouna, jež bojovaly za nezávislost Libanonu na Sýrii. Z Libanonu se stal syrský protektorát — až do roku 2005, kdy byli Syřané přinuceni Libanon opustit.

Jiholibanonské šíité nejdřív — stej-

ně jako křesťané — odmítali přítomnost Arafatových Palestinců v Libanonu a vítali Izraelce jako osvoboditele. Jenže v průběhu 80. let 20. století byla z Íránu — za přispění a souhlasu Sýrie — financně, materiálně a vojensky ustavena nová frakce radikálních fanatických šíitů — Hizballáh. Tito chomejníovští fanatici považovali za své životní poslání boj proti Izraeli. A v rámci Libanonu se jejich hlavními odpůrci stali jiholibanonské křesťanské sdružení v JLA.

Jednostranné stažení Izraele

V květnu 2000 se tehdejší izraelský levicový premiér Ehud Barak rozhodl z jiholibanonského nárazníkového pásma stáhnout izraelské jednotky — aniž by o tom předem informoval své spojence, jiholibanonské křesťany. Hizballáh tak po stažení izraelských vojsk převládal křesťanskou JLA. Barak byl za to v knesetu kritizován: šlo o zradu spojenců, a Izraelci alespoň rodinám hlavních politických a vojenských představitelů jiholibanonských křesťanů poskytli azyl. Jenomže tisíce prostých jiholibanonských křesťanů se dostalo do područí fanatického Hizballáhu, který se dokonce stal součástí vládní koalice v Libanonu.

Hizballáh z jižního Libanonu podnikal opakované útoky proti severnímu Izraeli a tudíž izraelská snaha zničit Hizballáh a tak zajistit bezpečí svých občanů je plně pochopitelná, ospravedlnitelná a přirozená. Nynějšími válečnými operacemi však budou opět trpět především jiholibanonské křesťané. Pokud ovšem Izrael opět nepředá oblasti v jižním Libanonu pod správu křesťanů — čímž by sobě i křesťanům zajistil větší bezpečí a naději na lepší život v jejich těžce zkoušené zemi.

Dr. Roman Joch

Autor je ředitelem Občanského institutu.

HISTORIE

Vendée a její boj

Při své francouzské návštěvě v únoru 1984 vzbudil papež Jan Pavel II. pozornost blahorečením „mučedníků gilotiny“. V letech 1793 až 1794 daly revoluční tribunály západofrancouzského města Angers popravit devadesát devět mužů a žen — kněze, řeholní sestry, několik šlechticů, ale převážně osoby z lidu — proto, že se nechtěli vzdát své katolické víry. Papež se sice snažil, aby tento akt nepřerostl v projev nepřátelského postoje k „ideám roku 1789“ — zdůraznil, že „svoboda, rovnost a bratrství“ jsou i křesťanskými hodnotami —, ale po dlouhé době obrátil pozornost opět k temným stránkám velkých společenských změn.

V roce dvoustého výročí revoluce, Bicentenaire, 1989, musíme vzpomenout i těch, kteří se stali obětí revoluce. Navíc když masakry, které se odehrály v Angersu a dalších městech, nebyly — jak se stále zřetelněji ukazuje — ojedinělými případy, nýbrž součástí systematické likvidace skutečných i domnělých odpůrců revoluce; francouzský historik Reynald Secher mluvil o „génocide franco-français“, o vnitrofrancouzské genocidě.

Dějepisci se dodnes přou, jestli radikalizace v letech 1793–94 představovala logický vývoj revoluce, anebo „úlet“ (François Furet). Jisté je, že na shromáždění francouzských říšských stavů v květnu 1789 nemohl nikdo, ani příslušníci třetího stavu, následující vývoj předvídat. Nikdo z představitelů měšťanstva sice neschvaloval daně, které král žádal k ozdravení státních financí, aniž by ovšem zároveň prosazoval politické reformy, ale na násilný převrat poslanci nemysleli. Pokud šlo o vkus buržoazie, mohla revoluce klidně skončit sedmnáctým červencem tohoto roku; v patetické „přísaze v Míčovně“ představitel třetího stavu spolu s několika přeběhlíky z řad šlechty a kléru prohlásili, že se nerozejdou, dokud Francie nedostane ústavu. Cílem byla jakási „glorious revolution“ na francouzské půdě: nekrvavý převrat, v němž se monarchie podřídí parlamentu ovládanému měšťanstvem.

Konstituce roku 1791, jak se zdálo, tohoto cíle dosáhla. Oba první stavy byly zbaveny moci, třetí zastupoval v zákonodárném shromáždění „národ“; chátru, canaille, vylučoval ze spoluúčasti volební census, královská moc

byla omezena na veto. Ale když ústava vstoupila v platnost, převládla už revoluci poslanců druhá a třetí revoluce. Jedna se zrodila mezi venkovany a sedláky, kteří útočili na zámky svého panstva, pálili dlužní úpisy a záznamy o svých služebních povinnostech; jen občas byl některý šlechtic zavražděn, a už zničený majetek představoval výjimku. Násilnosti vyvěraly spíš z Grande Peur (Velkého strachu), kolektivní psychózy, která se v létě 1789 rozšířila po francouzských provinciích jako děs z „banditů“ či „invaze“. Podobný patologický rys vykazovala i „třetí revoluce“, revoluce pařížských městských davů.

Ze čtrnáctého července 1789, dnu „pádu Bastily“, se zrodil francouzský národní mýtus, ačkoli snad žádná jiná událost této revoluce není méně hrdinská než tato. Nelze mluvit ani o spontánní lidové vzpouře, protože se dlouho připravovala za pomoci pamfletů a agitace namířené proti „baště despotie“, ani o „ztechči“, protože bastilská posádka nepoužila děl, spíš otevřela brány, aby předešla zbytečnému krveprolití. Velitel de Launay, světaznalý muž s filantropickými sklony, který přikázal kapitulaci, byl děsivým způsobem zavražděn a stejného osudu se dočkali i jeho důstojníci a řada invalidů přidělených k ostraze vězňů.

Rozvášněný dav, který vnikl do Bastily, tu našel sedm vězňů: „Čtyři padělatele listin; mladého zvrhlíka zavrženého na žádost vlastních příbuzných, a dva blázny. Podvodníci se bez dalšího vpytávání poroučeli; žáka markýza de Sade přijaly filosofické společnosti se vši okázalostí a on jímavě promluvil proti tyranii a despotii; oba šílence, oslavované zpočátku se stejným nadšením, dopravili na druhý den do charontského blázince“ (Pierre Gawotte).

Mabuet, jeden z umírněných vůdců třetího stavu, později v souvislosti s pádem Bastily prohlásil: „Pro každého nestranného člověka začíná krutovláda čtrnáctým červencem.“ Toto datum však zahájilo takřka čtyřletý řetězec nesystematického násilí. Zločiny vyvrcholily v roce 1792 útokem na Tuilerie, jemuž padlo za oběť osm set neozbrojených příslušníků švýcarských gard, a „zájijovým vražděním“, nevybíravým masakrem vězňených šlechticů, kněžů, roajalistů a jinak „podezřelých“

osob, ale i žalářovaných děvek a zlodějů, které stálo život tisíc čtyři sta lidí.

V těchto akcích se především projevovala nezávislost pařížské commune, zvláštní organizace městských „sekcí“, v nichž udávali tón radikální sansculottes. Byly však zároveň symptomem „dvojvládní“ (Crane Brinton), formy, jež se opakovaně objevuje ve všech revolucích. Tak jako proti sobě původně stáli král a národní shromáždění, stáli teď proti sobě konvent a commune. Tento antagonismus byl zostřen ještě tím, že se parlament rozštěpil na frakci umírněných girondistů a radikálních jakobínů. Girondisté, hájící liberální program, chtěli zachránit konstituční monarchii, ale padli do tenat vlastních chybných rozhodnutí: Když se po králově neúspěšném útěku snažili Ludvíka XVI. zachránit před popravou, dostihla je jejich vlastní dřívější revoluční rétorika; když se vzepřeli rostoucímu státnímu nátlaku, vymstilo se jim, že roku 1791 vyprovokovali válku s Rakouskem, aby zvládli vlastní vnitropolitické problémy.

Nejradikálnější jakobínské síly kolem Héberta, Dantona a Robespiera teď využívaly skrytých mocenských ambicí pařížských mas, aby zkrotily girondisty. Nepodcenitelný nátlakový prostředek přitom představovaly hrůzné činy roku 1792, výhrůžky a demonstrace proti konventu. Jak příznačné, že když organizátor zářijového vraždění Danton stane 6. dubna 1793 v čele „Výboru pro obecné blaho“, podniknou sansculottes ještě jednu akci: jejím cílem je dosáhnout zatčení girondistů.

„Výbor pro obecné blaho“ teď vedle „Výboru pro obecnou bezpečnost“ představoval výkonný orgán parlamentu. Poslední prvky právních jistot byly potlačeny, revoluční tribunály se pustily do práce. Avšak Danton, muž bezpochyby charismatický, ale i labilní, zranitelný pro svou zkorumpovatelnost, nebyl tou pravou osobou, která má řídit „teror“. Pánem „děsu“ se stal muž nerosvratelně chladnější hlavy: Maximilien de Robespierre. Drobný, ještě stále bezvadně oblečený ve stylu Ancien Régime s napudrovanou hlavou, bez řečnických vloh, avšak coby „neúplatný“ ctěný prostým lidem hlavního města. Tento advokát dal v Paříži od října 1793 do července 1794 popravit přes třináct tisíc lidí, mezi nimi i své politické sou-

HISTORIE

putníky Dantona a Héberta.

Francouzská oficiální historiografie tuto krvavou lázeň dlouho ospravedlňovala jako „prostředek národní a revoluční obrany“; slovy marxistického historika Alberta Soboula: „Vzhledem k tomu, že se aristokratické spiknutí pokaždé znovu vzdemulo, se v teroru projevuje obrana třetího stavu a jeho vůle trestat, obojí ovšem zákonem udržované v mezích a kontrolované vládou ..., tak také teror z národa vyloučil ... ony síly, které byly buď aristokratické, anebo sdílely jejich [tj. aristokratů] osud, pročez se podle soudu ostatních už nemohli začlenit do společnosti. V jiném smyslu teror přispěl k rozvoji pocitu národní solidarity, když přechodně umlčel třídní egoismy a od všech žádal v zájmu veřejného blaha oběti.“

Ponechejme stranou, že se tu šlechta a klérus pokládaly za účastníky „aristokratického spiknutí“, ale jak může ještě dnes někdo pokládat za pravděpodobné, že převážná část zabitých, kteří pocházeli ze třetího stavu, byli „nepřáteli revoluce“? Nápadně kromě toho zůstává, že teror dosáhl dvěma tisíci pěti sty padesáti čtyřmi popravenými vrcholu v červnu a červenci 1794, právě v týdnech, kdy revoluční vojska — po vítězství nad Rakušany u města Fleurus 26. června — začala postupovat.

Zavedení teroru nelze přesvědčivě vysvětlit vnitřním a vnějším ohrožením Francie, neuvážíme-li zároveň, že Robespierrova hrůzovláda vyrůstala z jeho ideologických přesvědčení: „Je-li v míru hnací silou lidovláda ctnost, pak jí za revoluce jsou ctnost a teror; ctnost, bez níž je teror neblahý, teror, bez něž je ctnost bezmocná.“ Pojem republikánské „ctnosti“ byl ve své abstraktnosti jednou z oněch „idées claires, mais fausses“, jasných, ale falešných idejí, o nichž mluvil Tocqueville. Jakýsi výchovný cíl, jehož lze dosáhnout jen pomocí teroru coby pedagogické metody. A čím dál měli lidé k cíli, tím surověji se muselo využívat děsu, až k bodu, kdy už nešlo o cíl, protože metoda se stala vším: až k systematické likvidaci těch, jimž chyběla „ctnost“.

Vendée nepatřila k historicky vzniklým provinciím Francie. Department tohoto jména, který ustavilo národní shromáždění, tvořily oblasti ležící jižně od ústí Loiry, severně od La Rochelle, tedy západní část Pitou při pobřeží Atlantiku. Ani v Ancien Régime, ani v první fázi revoluce nehrála Vendée žádnou zvláštní roli. I tady si venkova-

né dávali sepisovat své stížnosti, proslulé cahiers de doléances, stěžovali si na přehnanou daňovou zátěž a na svévůli městských úředníků. K útokům na šlechtické statky však téměř nedocházelo, protože zemská šlechta ve Vendée neoplývala bohatstvím. Takřka nic nenavštěvovalo budoucím událostem, až do chvíle, kdy byla přijata „Civilní ústava“ francouzského duchovenstva.

4. srpna 1789 se oba první stavy slavnostně vzdaly svých privilegií, o čtvrt roku později rozhodlo národní shromáždění o konfiskaci církevních statků. Tímto drastickým opatřením se měly ozdravit státní finance. Ve skutečnosti se na venkovském majetku rozprodáním za minimální ceny zhojila buržoazie, státní dluh za revoluce mnohonásobně převyšil dluhy Ludvíka XVI. Toto vyvlastnění však nesmíme chápat jako v podstatě protikřesťanské opatření, protože navazovalo na tradici takzvaného „gallikanismu“. Už francouzští králové chtěli vytvořit národní církev věrnou státu a do značné míry nezávislou na Římu. Nikdy však nezašli tak daleko, aby z kněží udělali úředníky tím, že je zaměstnají, nebo je zavazovali přísahou na ústavu. Přísahat „à la Nation, à la Loi et au Roi“ byla koneckonců ochotna jen menšina kléru — sedm ze sto třiceti biskupů, zhruba čtyřicet procent kněží; v březnu 1791 Civilní ústavu odsoudil papež Pius VI. Francouzský historik Michel Vovelle posuzuje důsledky tohoto fatálního vývoje takto: „Prodej církevních statků a ještě víc Civilní ústava duchovenstva národ definitivně rozpoltily.“

Ve Vendée vzbuzovala parlamentní nařízení od počátku obzvláště nepřátelskou náladu. Složit přísahu bylo ochotna necelých patnáct procent kněží. Byli sice vyhnáni ze svých farností a od dubna 1792 pod hrozbou deportace, ale přesto se mohli zcela spolehnout na podporu zbožných venkovských obyvatel. Bohoslužeb kněží, kteří přísahu složili, se kromě úředníků nezúčastňoval nikdo. Sedláci si stěžovali, že neovládají latinu ani natolik, aby mohli sloužit mši. A eucharistii slavili na hřbitovech či pasekách, ba dokonce ve stodolách s prêtres refractaires, kteří se skrývali před úřady.

Napjatou situaci na západě dále vyostřovalo sesazení (21. září 1792), odsouzení a poprava Ludvíka XVI. (21. ledna 1793). Jak známo, „demokratické“ křídlo konventu, jakobíni, lidové referendum o králově osudu, které po-

žadovali girondisté, odmítli, protože většina Francouzů by se pravděpodobně byla vyslovila ve prospěch monarchie. Ve Vendée rozhodně rostlo rozhořčení nad vraždou „našeho dobrého krále“. Sud prachu čekal na poslední jiskřičku.

V dubnu 1792 vyhlásila vláda válku „králi uherskému a českému“. Nemělo ovšem jít o válku v dosud běžném smyslu, nýbrž o jakési „křížácké tažení“ za ideály svobody, rovnosti a bratrství. Entusiasmus dobrovolníků však brzy opadl. Představa revolučních armád, které za zpěvu Marseillaisy a nesení duchem svobody zahánějí žoldácké hordy absolutistických knížat na útěk, patří do říše legend. Z francouzských jednotek nedezertovalo méně, nýbrž více mužů než z armády pruské a rakouské. V boji zpočátku obstáli jen vojáci starých pluků a postup do Belgie a Porýní lze připisovat spíš rozhádanosti a nerozhodnosti protifrancouzských spojenců než francouzskému vojenskému géniu. V únoru 1793 pokládá konvent rozhodně za nutné definitivně slevit z principu dobrovolnosti vojenské služby a nařídil odvod tří set tisíc mužů.

Když se o příslušném dekretu dozvěděli ve Vendée, propukly v březnu téhož roku nepokoje. Zpočátku nesly všechny znaky tradičního francouzského selského povstání, jacquerie: srocování ve vesnicích, spontánní a neuspořádané útoky na menší města, přepady zvláště zanicených „vlastenců“, přepadávání místních úřadoven revoluční vlády. Jacquerie, to však je také selská nenávisť k měšťanům, která se vybíjela v násilnostech a vraždách. Výbuch povstání se někdy vysvětluje zásadní neochotou vendéjských k jakékoli vojenské službě. Jak však prokázal novější výzkum, není toto tvrzení, jež se v oficiálním dějepisectví znovu a znovu objevuje, výstižné. K obraně země nastupovaly západní provincie staré monarchie vždy.

Sedláky nepobouřil samotný odvod, nýbrž cíl, za nějž měli bojovat. Řečeno prvními proklamacemi rebelů: „Jak? Za takovou vládu bychom se měli bit? Táhout do boje na rozkaz lidí, kteří rozbili správu země, krále poslali na popraviště, prodali majetek církve a vnucují nám kněze, které nechceme, zatímco naše skutečné pastýře zavírají do vězení? Nikdy!“

V důsledku této hlubší motivace povstání na rozdíl od minulých jacquerií

HISTORIE

neutichla s prvními úspěchy. Sedláci si zvolili vůdce, do samého čela vozku a obchodníka Jacquese Cathelinaua. Teprve pak se ke vzbouřencům přidali i někteří šlechtici, François Charette, muž nejistého původu, a Henri de LaRochejaquelin, příslušník jedné z nejpřednějších rodin království. Vedle nich bychom měli uvést i jména La Trémoille, d'Elbée, de Lescuré a de Bonchamps. Všichni tito dosud mladí muži (LaRochejaquelin dosáhl v roce 1793 právě dvaceti let věku), jen částečně už s vojenskými zkušenostmi, avšak bez vyšších hodností, postavili z neuspořádaných selských hord „královskou katolickou armádu“ západu.

Do boje táhli pod bílou korouhví Bourbonů a s válečným pokřikem „Vive le Roi!“ Tvořili armádu bez uniforem; sedláci měli svůj pracovní oděv, doplněný příznačným černým širákem, chodili často bosí a ozbrojení jen kosami a kopími. Společným odznakem bylo sacré-coeur, „srdce Ježíšovo“, znázorněné jako červené srdce s křížem nad sebou. Co je žene kupředu, vyjadřovali písněmi:

„Nemáme čas žít, život dáváme všanc cti. Za jejím praporcem musíme jít, abychom dosáhli pravého štěstí. Bůh nás povolal k boji, za něho, k jeho počtě a k počtě našim králům, zemřeme-li pro syna Jindřicha IV., ctili jsme jeho zákony.“

Vendéjskou selskou armádu tvořilo pětadvacet až čtyřicet tisíc mužů, byla překvapivě dobře organizovaná a disciplinovaná. Rozlišovalo se mezi muži ve stálé hotovosti, permanents, a nonpermanents, kteří obstarávali polní práce, střežili vesnice a ke zbrani sahal jen v případě nebezpečí. Katolické vojsko disponovalo dělostřelectvem vyzbrojeným děly, které ukořistilo republikánům, a mimořádně hbitou jízdou. Akce byly většinou vedeny partyzánskou taktikou, oddíly však, například u Torfou, nastupovaly i k otevřené bitvě, kdy pochodovaly v sevřené koloně, s bubeníky a praporečnickými v čele.

Vendéjské počiny však neměly naději na nějaký úspěch, dokud se k nim nepřidaly další departmenty. S podporou girondistické vzpoury, která propukla na jihu, však nebylo možné počítat, těsnější vztahy s bretaňskými rojalistickými partyzány, chouannerie, byly navázány až později. Emigranti dávali přednost bezpečí Londýna či druhého rýnského břehu, a když se v zemi objevil bratr Ludvíka XVI., hrabě z Artois,

znamenal všechno, jen ne pomoc. Ani na trvalou anglickou pomoc se spoléhat nedalo. Už když hraběte vyzývali ke společnému boji proti republice, varoval d'Elbée své sedláky, že je to jako tlouci hliněným hrncem o železnák.

A tak už neúspěšným obléháním Nantes, koncem června 1793, překonalo hnutí odporu vlastní vrchol. Po Cathelineauově smrti vypukly mezi místními vendéjskými vůdci nesváry. A Paříž, dlouho ochromená pŕtkami mezi radikály a umírněnými, teď poslala velký počet řádných jednotek. V některých střetech sice katolická armáda ještě zvítězila, ale 17. října 1793 utrpěla u Choletu rozhodující porážku.

Sedláci prchali s houfem žen a dětí v patách přes Loiru na sever. S pomocí bretoňských chouan sice ještě „modrokabátníky“ v několika potýčkách porazili, ale nebyli to vojáci, chtěli hájit svůj domov, i tehdy, když bojovali „za Boha a krále“. Daleko od jejich polí, statků a vesnic je odvaha a bojovnost opouštěly. Mnozí se do Vendée vraceli na vlastní pěst, většina táhla v šiku, až ji 21. prosince 1793 u Savenay zastavily republikánské oddíly a drtivě ji porazily.

Po rozhodující porážce u Choletu zaplavily oddíly katolické armády městečko Saint-Florent. Měli s sebou i umírajícího de Bonchampse, jehož poslední rozkaz zněl ušetřit pět tisíc zajatých republikánských vojáků, kteří byli ve městě. Tuto velkorysost vendéjského velitele vítězové neoplatili. Po bitvě u Savenay napsal republikánský velitel Westermann konventu: „Občané, už není Vendée. Zhynula pod naším mečem svobody, i se svými ženami a dětmi. Přihlížel jsem, když je zakopávali v bažinách a lesích u Savenay. Dle vašich rozkazů jsem dal děti udupat koňskými kopyty, ženy zabít, aby už alespoň nemohly porodit žádného banditu. Nemohu si vyčítat, že jsem ušetřil jediného zajatce. Všechny jsem je zničil (ex-terminé).“

Zde ještě mohl být vítěz opojen krví, přesto se tato událost stala pouhým začátkem dlouhé řady masakrů. První represálie místních úřadů se ještě vyznačovaly poměrnou nesystematičností. Kdo byl přistižen se zbraní v ruce, byl bez rozsudku zastřelen, kdo byl dopaden jako podezřelý, skončil ve vězení. Z antichambres de la mort (předsině smrti) vedla jistá cesta pod gilotinu.

Když už ve vězeních nezbyvalo místo a na masové popravy se nadále nemělo „plýtvat“ prachem a olovem, pře-

šlo se k praxi, při níž se rozsudky smrti vykonávaly utopením. Le baptême patriotique, „vlastenecký křest“, se prováděl především v Nantes a Angers, kde se oblečení a spoutání zajatci vyváželi na Loiru a tam se topili. Kdo se pokusil uplavat, toho ubili. Obzvláště zvrácené podoby nabývaly tyto noyades v „republikánských svatbách“: vleže k sobě byl svázán mladý muž s mladou ženou a společně pak svrženi do vody. Všechny tyto hromadné popravy se pořádaly jako lidová podívaná a není zpráv o tom, že by si zábavychtivý dav toto barbarství oškřivil. Proto lze jen stěží pochopit, jak došel jeden z klasiků revolučního dějepisectví, historik Jules Michelet, k závěru, že „revoluční násilí“ zabíjelo jen „s cílem zbavit se nepřitele“ a nikoli ho mučit.

Pět tisíc utonulých obětí nezabila jen revoluční justice se svou vůlí ničit, nýbrž i sadismus a patologická sexualita jejich katanů. Přesto se jejich osud nemůže srovnávat s osudem těch, kteří padli za obětí opatřením pařížského „Výboru pro obecné blaho“. Poté, co počátkem roku 1794 vyšlehl povstání posledním plamenem, obnovily se plány na totální likvidaci západního departmentu, připravené už v dubnu předchozího roku: Vendée se měla stát „pustinou“, „hřbitovem Francie“; zmizet mělo dokonce i její jméno, v budoucnu měla oblast dostat název Vengé – „pomsta“. Když se záměr vyhubit obyvatelstvo otrávenou pitnou vodou ukázal jako technicky neproveditelný, byl genocidou pověřen generál Turreau. Jeho oddílům se říkalo „pekelné kolony“, colonnes infernales.

V šesti skupinách pronikly z východu na západ do srdce bývalé Vendée militaire. Jejich úkol vyjádřil samotný Turreau těmito slovy: „Každého banditu, na kterého natrefíte se zbraní v ruce, anebo který patrně zbraň vlastní, zabijte bajonetem. Stejným způsobem zacházejte s ženami, dívkami a dětmi. ... Nešetřete ani ty, kdo jsou jen podezřelí. Všechny vesnice, tržiště, všechno, co hoří, vydejte ohni.“ Ušetřen neměl být nikdo. Generál Grignon, velitel první kolony, prohlásil: „Vím, že snad v této zemi přebývá několik dobrých vlastenců; to je jedno, všichni musí být obětováni.“

Mezi lednem a dubnem 1794 se ve Vendée odehrávaly nepopsatelně děsivé scény. Dokonce pokládáme-li za nevěrohodné zprávy kněží a rojalistů, našlo se i dostatečné množství republikánů, kte-

HISTORIE

ří neskrývali své zděšení. Jistý prezident distriktu psal v lednu jednomu z velitelů jednotek: „Tito vojáci, kteří si říkají republikáni, se oddali prostopášnosti, marnotratnosti a krutosti, jichž nejsou schopni ani kanibalové.“ A podle zprávy jistého důstojníka četnictva dal jeden z důstojníků *colones infernales* „... do žhava rozpálit pekařské pece a pak do nich házel ženy a děti. Důrazně jsme mu to rozmlouvali; odpověděl nám, že tak peče republika chléb. Zpočátku tímto způsobem usmrcoval ženy banditů, a k tomu jsme nic moc neříkali; ovšem pak křik těch nešťastnic Turreauovy vojáky tak pobavil, že ve své zábavě chtěli pokračovat. Protože už nebyly ženy roajalistů, sáhli po ženách vlastenců. Pokud je nám známo, zahynulo touto strašlivou smrtí třiadvacet osob, které se neprovinily ničím jiným než láskou k národu. ... Když jsme se snažili uplatnit vlastní autoritu, vyhrožovali nám vojáci stejným koncem.“

Vyhlašovacím akcím republikánských jednotek padlo za obět patnáct procent veškerého vendejského obyvatelstva, to jest 117 257 lidí. Dvacet procent budov a staveb, neboli přes deset tisíc domů, bylo zničeno. Svědecké výpovědi o násilnostech tvoří dlouhou, jednotvárnou řadu hrůz. Zvrhlost likvidačních opatření ukážeme jen na dvou dalších příkladech, které dokládají novou kvalitu těchto vražedných orgií oproti masakrům minulosti. Revoluce měla být vládou „Rozumu“. Jaké zvrácenosti mohla taková vláda dosáhnout, prozrazovala už systematická teror, projevovala se však i v racionalitě, s níž se uvažovalo o tom, jak mrtvých nepřátel využít pro republiku. Vojáci generála Crouzata spálili v Clissonu na kovovém roštu sto padesát žen, přičemž odkapávající lidský tuk zachycovali k dalšímu využití. Při nejrůznějších příležitostech se mrtvolky také stahovaly z kůže; již ve zprávě ze srpna 1793 konstatoval znalecky Robespierřův věrný nohsled Saint-Just: „V Meudonu vydělávali lidskou kůži. Mužská kůže je pevná a kvalitní, lepší než kamzičí. Ženská je měkká, ale méně odolná.“

Předpokládá se, že v revoluční době, od roku 1789 do roku 1799, byl ve Francii usmrčen zhruba milion lidí; to odpovídá počtu francouzských padlých v první světové válce. K těmto obětem patřilo dvě stě padesát až tři sta tisíc obyvatel Vendée, kteří zemřeli buď během povstání, jež v malém rozsahu pokračovala až do Napoleonova nástupu

k moci, anebo v důsledku represálií státního teroru: „Jestliže tato genocida, navzdory odpovídajícím záměrům, nedosáhla svého cíle, pak pouze a jedině pro nedostatečnost prostředků,“ (Reynald Secher).

V souvislosti s otázkou, jak mohlo k takovému genocidnímu pokusu dojít, se v protirevoluční literatuře znovu a znovu objevuje poukaz na „lidi ve službách“ republiky: „Vydědenci a zvrhlíci ze všech vrstev obyvatel, závistiví a nenávisní nižší úředníci, zadlužení obchodníci, potulné námezdní síly, hrdinové kaváren a výčepů, tuláci silnic, pouliční povaleči a prostitutky, zkrátka veškerá asociální mužská a ženská lůza, v této směsi pár důvěřivých bláznů, jejichž choré mozky prosáklý nadšením z moderních teorií; většina však jsou skuteční dravci, kteří jen využívají nový režim a k revoluční víře se přimkli jen proto, aby mohli ukojit své choutky“ (Hippolyte Taine).

Je však na místě pochybovat, že tento závěr platí tak povšečně. Roli patologických či degenerovaných existencí pochopitelně podceňovat nelze, avšak z nového bádání, například v sociálním složení jakobínských klubů či pařížských shromáždění *sansculottů*, přesto vyvstává překvapivě jiný obraz. Tady se nescházela lůza, nýbrž drobné, ba dokonce výše postavené měšťanstvo: lékaři, advokáti, mistři řemeslníci, podnikatelé, obchodníci, povětšinou sporrádaní otcové rodin. A Robespierre byl jedním z nich, „buržoa v pravém slova smyslu“ (Peter Richard Rohden), oddaný a starostlivý bratr, dobrý k prostým lidem, laskavý k dětem, filantrop a rozhodný odpůrce trestu smrti, osobně skromný, neúplatný a — coby zásadový muž — vykonavatel teroru. Tuto pozoruhodnou koexistenci se v závěrečné části svých *Přednášek o filozofii dějin* pokusil vysvětlit Hegel: „Teď vládnou principy — svobody a ctnosti — jež tkví v subjektivní vůli. Tato ctnost teď má vládnout proti řadě těch, kdo se svou zkažeností a starými zájmy ... ctnosti zpronevěřili. Ctnost je zde prostým principem a rozlišuje jen mezi těmi, kdo smýšlejí stejně, a těmi, kdo stejně nesmyšlejí. Smýšlení však může posuzovat a soudit jen smýšlení. Tudíž vládné podezření: avšak ctnost, jakmile upadne v podezření, už je odsouzená ... Robespierre postavil princip ctnosti nejvýše; a lze říci, že tomuto člověku šlo vážně o ctnost. Teď vládnou ctnost a děs, protože subjektivní ctnost,

jež vládne na základě smýšlení, s sebou nese tu nejstrašnější tyranii. Moc uplatňuje bez soudních forem a její trest je stejně prostý — smrt.“

V dějinách lidstva neexistuje myšlenka tak čistá, aby ji člověk nedokázal pošpinit. Tuto bolestnou zkušenost museli křesťané zakusit už dávno, přívržence „idejí roku 1789“, zdá se, dosud stále čeká. Klady, které francouzská revoluce přinesla, představovaly (jako deklarace lidských práv) staré dědictví evropských duchovních dějin, nebo jich (jako principu rovnosti před zákonem) jiné státy dosáhly pokojnou cestou (pruská reforma soudnictví za Fridricha Velikého).

Potud vyvstává v roce dvoustého výročí Velké francouzské revoluce otázka, zda v tom, co přinesla, nepřevážily záporny: přerýv v národních dějinách země, hospodářství vržené o celá desetiletí zpět, dvacetiletá válka, do níž Francie uvrhla Evropu, ideologicky motivovaná genocida více než sta tisíců lidí. V reakci na vydání již citované práce Reynalda Sechera o vendejské genocidě se ve Francii rozvinul podobný „spor historiků“ (Historikerstreit) jako ve Spolkové republice Německo. Ovšem s obrácenými politickými znaménky. „Levice“ chtěla zachovat status quo a materiál, který Secher shromáždil, odmítala být jen vzít na vědomí. Pro Michela Vovella, člena Komunistické strany Francie (PCF) a předsedu komise historiků, jež chystala dvousté oslavy, zůstává revoluce jedním z velkých osvobozovacích činů v dějinách lidstva, Robespierre mužem obdařeným nevídanou prozíravostí a nejvýznamnějším představitelem občansko-demokratické revoluce, „mužem, který si za svou poctivost dodnes zaslouží úctu“.

Naproti tomu „pravice“ žádá, aby se k revolučním událostem zaujal nový morální postoj, aby se význam této křivky moderních dějin přehodnotil. Historiku Pierrovi Chaunuovi připadá nevěrohodné předstírat, že stěžejní události let 1789 až 1799 byla deklarace lidských práv: „Jakobínské masakry ve Vendée předjaly všechnu nesenášlenlivost a všechny válečné zločiny — ve válce i ve válce občanské — devatenáctého i dvacátého století.“

Karlheinz Weismann

Z německého originálu „*Der Kampf der Vendée*“, publikovaného jako kapitola autorovy knihy „*Alles, was Recht(s) ist: Ideen, Köpfe und Perspektiven der politischen Rechten*“, Graz — Stuttgart 2000, s. 103–115, přeložila Veronika Dudková, Občanský institut.

KOMENTÁŘE

Deus caritas est – první encyklika svého druhu

Papež obrací pozornost věřících na teologicky nevýraznou oblast činnosti církve: charitní diakonii

Encyklika *Deus caritas est* (Bůh je láska) můžeme právem označit za „charitní“ či „diakonickou“. Právě v tom spočívá její ojedinělost.

Katolická církev může být právem hrdá na to, že od 19. století reagovala vždy kvalifikovaným a směrodatným způsobem na vývoj společenských podmínek sociální nouze (např. v kontextu pracovních podmínek, postavení rodiny a současných migračních pohybů). Připomeňme zde tzv. sociální encykliky: *Rerum novarum* (1891) nebo *Mater et magistra* (1961) a další.

Překvapivost

Avšak prakticky zaměřená charitní diakonie ve smyslu milosrdenství (analogicky k sociální práci) je v těchto dokumentech zastoupena jen velmi skromně a zaujímá pouze doplňující funkci k diakonii ve smyslu spravedlnosti (analogicky k sociální etice). Na rozdíl od těchto dokumentů pokládá Benedikt XVI. charitní milosrdenství za nenahraditelné i v sebevíce spravedlivé společnosti.

I v jiných oficiálních dokumentech katolické církve se charitní diakonie církve dočkala jen skromných zmínek a téměř zahanbující úrovně odborné reflexe ve srovnání s ostatními základními službami církve jako je zvěstování evangelia a bohoslužba. V *Katechismu katolické církve* z roku 1993 bychom např. marně hledali hesla jako „charita“ nebo „diakonie“. Boží milosrdenství je zde traktováno jen s ohledem na odpuštění hříchů, nikoliv na spojitosti s kulturou pomáhání. Příkazání lásky k bližnímu je sice zmíněno na různých místech, není ale uváděno do souvislosti s uzdravující a pomáhající *caritas* jakožto službou církve. Péči o nemocné obsahuje pouze oddíl o svátosti pomazání nemocných a péči o chudé zmiňuje pouze oddíl o 7. příkazání: Nepokradeš.

V *Kodexu kanonického práva* z roku 1983 je charitní diakonie zmíněna jen čtyřikrát, zatímco úkoly zvěstování Božího slova a úkolu posvěcování, tedy liturgii, je věnována vždy samostatná kniha, a to přestože kato-

Foto: archiva

lická církev angažuje celosvětově na sociálně-diakonickém poli určité stejné množství osob, jako na poli liturgické a zvěstovatelské služby. Benedikt XVI. obrací svou encyklikou tedy pozornost světové církve na dimenzi života a činnosti církve, která stála v dějinách teologie na okraji, a odhaluje charitní diakonii její životodárné prameny, aby tak víra mohla nést své charitní plody.

Zvláštní kvalita

Římský biskup zformuloval tuto encykliku v církevním a společenském kontextu, který můžeme považovat za kairos (zralou dobu) pro jeho charitně-teologické poselství. Trpící člověk se dnes např. ptá, v čem spočívá onen specifický profil, respektive zvláštní kvalita pomáhání křesťanů a jak je rozpoznatelná. Lidé mají právo zjistit, co odlišuje církevní sociální práci od jiných forem sociální práce, tzn. jakou zvláštní životní energii poskytuje křesťanství víry trpícímu a pomáhajícímu a jakou životní moudrost otevírá charitní diakonie v kritických situacích života. Avšak i ne výslovně křesťanský motivování poskytovatelé sociálních a zdravotních služeb se ptají, co cha-

rakterizuje kvalitu církevního charitního díla.

Proč se církev angažuje na poli sociálních a zdravotních služeb? Konkurencí poskytovatelé sociálních služeb se mohou obávat, že církvi jde v rámci jejího sociálního díla přednostně o získání společenského vlivu, tzn. získat ve státě mocenskou pozici. Takovým a podobným podezřením čelí encyklika jasnou odpovědí. Benedikt XVI. představuje skutečný záměr a hluboký smysl charitní diakonie církve.

Pokud by se touto encyklikou stala *caritas* klíčem papežské nauky Benedikta XVI., pak by to bylo vskutku revoluční. A pokud by se podařilo její obsah důsledně uskutečňovat zejména ve farnostech a společenstvích církve, stala by se církev věrohodným „biotopem“ víry, naděje a lásky ve společnosti. A takové svědectví je pro ne-církevní okolí stále tak podmanivé, jako bylo v dobách církevního spisovatele Tertuliána (150–230), když pohané o křesťanech údajně říkali: „Hle, jak se navzájem milují.“

Heinrich Pompey a Jakub Doležal

Katedra křesťanské sociální práce

Cyrlometodějské teologické fakulty UP Olomouc

KOMENTÁŘE

Poselství světového summitu náboženských představitelů „Zachovávejme mír, jež nám dal Všemohoucí“

Na žádost moskevského patriarchy Alexije II. uspořádala Mezináboženská rada Ruska v Moskvě setkání náboženských představitelů, jež trvalo od 3. do 5. července. Katolickou delegaci vedli kardinálové Walter Kasper, předseda papežské rady pro jednotu křesťanů, a Paul Poupard, předseda rady pro kulturu. Účastníci setkání přijali společné prohlášení, jež přinášíme v překladu z anglické verze.

My, účastníci Světového summitu náboženských představitelů — hlavy a delegáti křesťanských, muslimských, židovských, buddhistických, hinduistických a šintoistických náboženských komunit z 49 zemí — jsme se sešli v Moskvě v předvečer summitu skupiny G8. Po obsírných diskusích o otázkách společného zájmu apelujeme nyní na hlavy států, na naše náboženské komunity a na všechny lidi dobré vůle.

Jsme přesvědčeni, že lidská bytost je svou povahou náboženská. Od úsvitu dějin hraje náboženství klíčovou roli ve vývoji myšlení, kultury, etiky a společenského řádu.

Vzhledem ke stále rostoucí úloze víry v současné společnosti chceme, aby náboženství bylo nadále pevným základem míru a dialogu mezi civilizacemi, a aby nebylo využíváno jako zdroj rozdělení a konfliktu. Náboženství má potenciál spojovat navzájem různé národy a kultury navzdory naší lidské křehkosti, zejména v dnešním kontextu plurality a diverzity.

Lidský život

Lidský život je dar Všemohoucího. Naši posvátnou povinností je zachovávat jej, a to by mělo být starostí náboženských komunit i politických představitelů.

Dialog a partnerství mezi civilizacemi by neměla být pouhá hesla. Musíme budovat světový řád, který spojuje demokracii — jako způsob harmonizace různých zájmů a jako účast lidí při rozhodování na národní i globální úrovni — s respektem k mravnímu citění, k způsobu života, k různým právním a politickým systémům a k národním a náboženským tradicím lidu.

Ke komplexním, spravedlivým a trvalým řešením mezinárodních sporů by se mělo dospívat mírovými prostředky. Odmítáme dvojí standard v mezinárodních vztazích. Svět by měl mít mnoho polů a mnoho systémů a naplňovat požadavky všech jednotlivců a národů, ne se přizpůsobovat neživotným a příliš zjednodušeným ideologickým schémátům.

Lidská bytost je jediný výtvar Stvořitele, jehož existence zasahuje až do

Foto: archiv

věčnosti. Lidé by se neměli stávat zbožím ani předmětem politické manipulace nebo pouhým prvkem výrobní a spotřební mašinérie.

Od početí k přirozené smrti

Je tedy nutné neustále zdůrazňovat výsostnou hodnotu lidského života od početí do posledního dechu a přirozené smrti. Proto dnes rodina potřebuje podporu, neboť je privilegovaným kontextem pro kultivaci svobodné, inteligentní a mravně osobnosti. Voláme po větší pomoci pro rodinu, zejména v jejím formativním poslání, ze strany národního a mezinárodního práva, praktické politiky států, různých veřejných institucí, náboženských komunit a masových médií.

S tím je spojena naše starost o postavení žen a dětí v mnohých společnostech. Zdůrazňujeme-li jedinečnou povahu každé osoby, žen a mužů, dětí i starých osob a lidí s různými postiženími, vidíme, že všichni mají své specifické dary. Chránit je proti násilí a vykořisťování je úkolem státních orgánů, společnosti i náboženských komunit.

Lidská bytost je nejvyšším tvorem Všemohoucího. Proto jsou pro nás lidská práva — jejich ochrana a respekto-

vání na státní, regionální i mezinárodní úrovni — důležitou záležitostí. Naše zkušenost však ukazuje, že bez etického jádra, bez chápání našich povinností, není žádná společnost bezpečná před konflikty a zhroutilím.

Svoboda a práva

Hříchy a neřesti ruší jak jednotlivce, tak společnosti. Z toho důvodu jsme pevně přesvědčeni, že zákon a společenský řád by měl usilovat o vytváření plodné harmonie mezi uplatňováním práv a svobod a na druhé straně jasným vědomím etických principů, jež tvoří základ lidského soužití.

Potvrzujeme důležitost náboženské svobody v dnešním světě. Jednotlivci ani skupiny nesmějí být vystaveny donucování. Nikdo nesmí být nucen jednat způsobem odporujícím jeho nebo jejímu vlastnímu náboženskému přesvědčení. Je také nezbytné brát v úvahu práva náboženských a etnických menšin.

Odsuzujeme terorismus a extremismus jakékoli formy, stejně jako pokusy ospravedlnovat je náboženstvím. Pokládáme za svou povinnost stavět se proti nepřátelství z politických, etnických nebo

pokračování na straně 7

KOMENTÁŘE

„Táži se vás...“

Čeští homosexuálové uzavírají sňatky

Během debat o možném uzákonění registrovaného partnerství byly naše námitky proti němu odmítány mj. tvrzením, že jde o institut zcela specifický, řešící speciální potřeby malé skupinky občanů, který nijak nezpochybní tradiční manželství a rodinu.

Komentátor *MF Dnes* Bohumil Doležal v prosinci 2005 napsal: „Proto je dobře, že Poslanecká sněmovna schválila zákon o registrovaném partnerství, a je zároveň dobře, že tak učinila v podobě, která zachovává určité významné rozdíly: registrované partnerství není manželství, nemá všechny jeho výhody, a uzavření registrovaného partnerství není sňatkem.“

Jakmile ale zákon o registrovaném partnerství vstoupil v účinnost, začaly televizní stanice přinášet záběry z obřadů, které sňatkem jednoznačně jsou. Nejde o to, čím obřad registrace vyzdobí jejich účastníci jako soukromé osoby (hudba, květiny), ale o to, že jej jako sňatek provádějí příslušné státní orgány (veřejný slib).

Zkušenosti z ciziny

Těžko to mohlo někoho překvapit:

svatební obrázky dvojic stejného pohlaví přinášely už dříve zprávy z některých jiných států. Věděli jsme tedy všichni už dopředu, o co půjde.

Víme také, že obřad občanského sňatku je využíván i dalšími netradičními způsoby.

Jednak se v řadě států už veřejně klade otázka, nelze-li — pro určité účely — legalizovat polygamii. Letos v lednu získal kanadský tisk kopii zprávy ministerstva spravedlnosti, z níž vyplývalo, že předchozí liberální vláda uvažovala o zrušení zákazu polygamie. „Kriminalizace neodstraňuje škody spojené s platnými polygamií sňatky uzavřenými v zahraničí... Naopak poškozuje ženy,“ psalo se v ní.

Mám se opravdu ráda

Rovněž z Kanady přichází zpráva, že skupina žen ve věku od 24 do 50 let uspořádala na pláži ve Vancouveru veřejný obřad, v němž se každá z nich provdala sama za sebe. „Já se mám opravdu ráda,“ řekla tisku jedna z nich. Podobné zprávy už přišly také ze Spojených států.

Změna definice manželství

Je jasné, že tato změna mění i povahu občanského sňatku. Mění definici manželství a podkopává tak základy této instituce. Manželství je vyřazeno ze svého přirozeného kontextu a předefinováno podle požadavků zájmových skupin, jež tvrdí, že mají na manželství právo. (Lze rozhodně očekávat, že požadavek legalizace polygamie bude také formulován nárokově, tedy jako „náboženské právo“.)

Socialisté a komunisti společně

Registrované partnerství bylo u nás schváleno velmi těsně, spojeným úsilím socialistů a komunistů. Jejich společným politickým tlakem byla zpochybněna přirozenost člověka a přirozený charakter tradičních institucí, k nimž manželství patří. Zpochybnění rodiny patří k programu komunistů od samotných jejich počátků. Lze tedy chápat homosexuální manželství (a ničím jiným registrované partnerství není) jako významný krok, jímž komunisté začali znovu ovlivňovat podobu naší společnosti a místo člověka v ní.

Mgr. Michaela Freiová

pokračování ze strany 6

náboženských důvodů. Vyslovujeme politování nad aktivitami pseudonáboženských skupin a hnutí, jež ničí svobodu a zdraví lidí i etické klima společnosti.

Využívání náboženství jako prostředku k vyvolávání nenávisti nebo k omlouvání zločinů proti jednotlivcům, mravnosti a lidskosti představuje jednu z nejzávažnějších výzev dneška. Té je možné účinně čelit jen výchovou a morální formací. Škola, média a kázání náboženských vůdců by měly vracet našim současníkům plné poznání jejich náboženských tradic, jež je vyzývají k míru a lásce.

Etické hodnoty

Vyzýváme k ukončení jakýchkoli urážek náboženského citění a snižování textů, symbolů, jmen a míst, jež věřící pokládají za posvátné. Ti, kdo zneužívají posvátné věci, by měli vědět, že to zraňuje srdce a vyvolává konflikty mezi lidmi.

Výchovou a sociální akcí musíme obnovit trvalé etické hodnoty ve vědomí

lidí. Jsme přesvědčeni, že tyto hodnoty nám dal Všemohoucí a že jsou pevně zakořeněny v lidské přirozenosti. Naším náboženstvím jsou společně mnoha praktickými způsoby.

Pocítujeme svou odpovědnost za mravní stav našich společností, chceme na sebe tuto odpovědnost brát ve spolupráci se státy a občanskými sdruženími, a umožňovat tak život, v němž jsou etické hodnoty přínosem a zdrojem stability.

Hospodářství a zdroje

Lidský život je také nerozlučně spjat s hospodářstvím. Mezinárodní ekonomický řád, stejně jako všechny oblasti globální architektury, by měl být založen na spravedlnosti. Všechny hospodářské a obchodní činnosti by měly být sociálně odpovědné a měly by být vykonávány s využitím etických standardů. Právě to činí hospodářství skutečně efektivním, to znamená prospěšným pro lidi.

Život orientovaný pouze na zisk a na usnadňování vyšší produkce se stává

neplodným a ubohým. S tímto vědomím vyzýváme svět obchodu k otevřenosti a odpovědnosti vůči občanské společnosti, včetně náboženských komunit, na národní i globální úrovni.

Je naléhavě potřebné, aby všechny vlády a celé obchodní společenství byly odpovědnými správci zdrojů naší planety. Tyto zdroje, jež dal Všemohoucí všem generacím, by měly být využívány ve prospěch všech. Všechny národy mají právo využívat své zdroje a sdílet se o ně s ostatními, stejně tak jako vyvíjet technologie k jejich efektivnímu využívání a zachování.

Chudoba

Odpovědné rozdělování bohatství Země spolu se spravedlivým mezinárodním obchodem a aktivní humanitární pomocí pomůže překonávat chudobu a hlad, jimiž trpí miliardy našich bratří a sester. Chudoba a sociální zranitelnost se stávají příčinou masové migrace, kte-

dokončení na straně 8

NA ZÁVĚR

dokončení ze strany 7

rá působí více a více problémů jak v chudých, tak v bohatých zemích.

Soustředění většiny světového bohatství v rukou malého počtu osob, zatímco nesmírný počet lidí, zejména dětí, žije v krajní chudobě, je globální tragedie. Bude s největší pravděpodobností dále destabilizovat svět a ohrožovat světový mír. Vyzýváme všechny národy, aby se vrátily k životu skromnosti, sebeomezení a aktivní spravedlnosti. To zajistí nadějnou budoucnost pro příští generace a bude účinně brát půdu pod nohama extremistům a teroristům.

Výzvy dneška

Vlády, náboženské komunity a národy světa by měly společným úsilím čelit takovým výzvám dneška jako jsou epidemie infekčních nemocí, zejména AIDS, drogová závislost a šíření zbraní hromadného ničení.

Žádná země bez ohledu na své bohatství a na svou moc se nemůže vypořádat s těmito hrozbami sama. Všichni jsme

spjati navzájem a máme společné určení. To vyžaduje sladěnou a jednotnou činnost všech států mezinárodního společenství. Kromě toho šíření nemoci není starostí pouze lékařů, a rozšiřování smrtících technologií není problémem pouze orgánů vymáhajících zákony. Tyto výzvy by se měly stát společnou starostí celé společnosti.

Dialog

Dialog mezi náboženstvími by měli vést náboženští vůdci a odborníci a mělo by jej obohacovat přispění obyčejných věřících. Není přiměřené, a dějiny ukazují, že je nebezpečné, aby byla činnost náboženských komunit diktována politickými zájmy. Vyslovujeme proto politování nad pokusy uměle „slučovat“ náboženské tradice nebo je měnit bez ohledu na vůli jejich stoupenců s cílem sblížit se se sekularismem.

Naše komunity jsou také připraveny rozvíjet dialog se stoupenci nenáboženských názorů, s politiky, se všemi strukturami občanské společnosti, s meziná-

rodními organizacemi. Je naší nadějí, že takový dialog bude pokračovat a dovolí náboženstvím přispívat ke shodě a porozumění mezi národy, k vytváření společného domova založeného na pravdě, budovaného podle spravedlnosti, oživaného láskou a svobodou.

Tento dialog by měl být veden v duchu rovnoprávnosti, odpovědně a vytrvale, s otevřeností k jakémukoli tématu, bez ideologických předsudků.

Jsme přesvědčeni, že nadešel čas k soustavnějšímu partnerství náboženských vůdců se Spojenými národy.

Se zvláštní výzvou se obracíme ke všem věřícím lidem, naléhavě je vyzýváme, aby si prokazovali úctu a vzájemně se přijímali bez ohledu na náboženskou, národní nebo jiné rozdíly.

Pomáhejme si navzájem a všem dobře smýšlejícím lidem v budování lepší budoucnosti pro celou lidskou rodinu.

Zachovejme mír, ježž nám dal Všemohoucí!

Moskva, 5. července 2006; Zenit
Z anglické verze přeložil Dr. Václav Frei.

Liturgická čtení

30. 7.	Neděle	2 Král 4,42–44, Žl 145, Ef 4,1–6, Jan 6,1–15 <i>17. neděle v mezidobí</i>			
31. 7.	Pondělí	Jer 13,1–11, Dt 32, Mt 13,31–35 <i>sv. Ignác z Loyoly</i>	3. 8.	Čtvrtek	Jer 18,1–6, Žl 146, Mt 13,47–53 <i>sv. Lydie</i>
1. 8.	Úterý	Jer 14,17–22, Žl 79, Mt 13,36–43 <i>sv. Alfons z Liguori</i>	4. 8.	Pátek	Jer 26,1–9, Žl 69, Mt 13,54–58 <i>sv. Jan Maria Vianney</i>
2. 8.	Středa	Jer 15,10.16–21, Žl 59, Mt 13,44–46 <i>sv. Eusebius</i>	5. 8.	Sobota	Jer 26,11–16.24, Žl 69, Mt 14,1–12 <i>Posvěcení římské baziliky Panny Marie</i>
6. 8.	Neděle	Dan 7,9–10.13–14, Žl 97, 2 Petr 1,16–19, Mk 9,2–10 <i>Proměnění Páně</i>			
7. 8.	Pondělí	Jer 28,1–17, Žl 119, Mt 14,13–21 <i>sv. Kajetán</i>	10. 8.	Čtvrtek	2 Kor 9,6–10, Žl 112, Jan 12,24–26 <i>sv. Vavřinec</i>
8. 8.	Úterý	Iz 52,7–10, Žl 96, 2 Tim 4,1–8, Mt 5,13–19 <i>sv. Dominik</i>	11. 8.	Pátek	Nah 2,1.3; 3,1–3.6–7, Dt 32, Mt 16,24–28 <i>sv. Klára</i>
9. 8.	Středa	1 Petr 4,12–19, Žl 31, Lk 9,23–26 <i>sv. Terezie Benedikta od Kříže</i>	12. 8.	Sobota	Hab 1,12–2.4, Žl 9, Mt 17,14–20 <i>sv. Euplus</i>

RC MONITOR — zpravodajský čtrnáctideník vydávaný o. s. Res Claritatis pod záštitou České dominikánské provincie. Noviny jsou zaměřeny na osvětu široké veřejnosti v oblasti života a postojů římskokatolické Církve jako prevence náboženské nesnášenlivosti a xenofobie. Publikované zprávy jsou zveřejňovány na zpravodajském serveru <http://res.claritatis.cz>. ISSN: 1214-8458. MK ČR E 15474.

Korespondenční adresa redakce: Res Claritatis, Husova 8, 110 00 Praha 1, e-mail: redakce@claritatis.cz, číslo účtu: 1683820001/2400.

Redakční rada: Vít Cigánek, RNDr. Václav Frei, Mgr. Michaela Freiová, JUDr. Ing. Jiří Karas, P. Mgr. Pavel Mayer OP, Zdeňka Rybová, Mgr. Radim Ucháč, Kateřina Ucháčová, Ondřej Vaněček. **Teologický poradce:** P. Mgr. Pavel Mayer OP.

Objednávky: Noviny jsou distribuovány zdarma a lze je v požadovaném počtu kusů objednat na korespondenční adrese redakce. Jejich vydávání je možné jedině díky zasláním darům, které pokrývají náklady na tisk a distribuci. Náklady na jedno číslo činí přibližně 10 Kč, což ročně znamená 240 Kč. Všem dárcům Pán Bůh zaplať. Dary lze podle § 15 odst. 1 zákona č. 586/1992 Sb. uplatnit pro snížení základu daně.